

Віктор Михайлович Глушков (1923–1982) — видатний вчений у сфері кібернетики, професор Київського університету, академік Академій наук УРСР і СРСР, а також віце-президент АН УРСР. Він є Героєм Соціалістичної Праці, лауреатом Ленінської премії, двічі лауреатом Державної премії СРСР і Державної премії України.

Його внесок у розвиток сучасних комп'ютерних технологій важко переоцінити. Глушков заклав основи цифрових обчислень, що в кінцевому результаті вплинуло на розвиток комп'ютерних систем, штучного інтелекту та мережових технологій. Його праці та ідеї стали базисом для численних наукових досягнень, і сьогодні його спадщина живе через інноваційні технології, що використовуються повсюдно.

Біографія

Віктор Михайлович Глушков народився 24 серпня 1923 року в Ростові-на-Дону в родині гірничого інженера. У п'ятому класі Віктор Глушков самостійно створював радіоприймачі за власними схемами. Він прагнув стати фізиком-теоретиком, і до завершення школи вже мав знання з вищої математики та квантової механіки. Після закінчення школи вступив до Новочеркаського авіаційного інституту, але його навчання було перервано Другою світовою війною. Під час війни він працював на оборонних заводах, що допомогло йому отримати досвід у машинобудуванні.

Після війни Глушков вступив до Ростовського державного університету, де закінчив фізико-математичний факультет із відзнакою. Саме тут він почав свою наукову діяльність, яка незабаром привела його до розробки теорії автоматів. У 1947 році він захистив дипломну роботу, в якій розвинув новий метод обчислення таблиць невластних інтегралів.

У 1955 році Віктору Глушкову першому в світі вдалося вирішити узагальнену п'яту проблему Гільберта. На основі цього досягнення він захистив докторську дисертацію в Московському університеті за темою топології, отримавши ступінь доктора фізико-математичних наук.

У 1956 році Глушков переїхав до Києва, де почав працювати в Інституті математики АН УРСР, а згодом став засновником і директором Інституту кібернетики АН УРСР. Саме під його керівництвом Інститут став одним із провідних науково-дослідних центрів у світі в галузі кібернетики та інформатики.

У 1959 році Віктор Глушков розпочав роботу над проектом автоматизації руху роботів, маючи на меті створити механічну руку з примітивним зором, яка б пересувалася уздовж щита управління і перемикала тумблери, рубильники, повертала ручки тощо. Однак через нестачу інженерів проект не був завершений.

Паралельно в Інституті кібернетики він керував дослідженнями з розпізнавання семантичних мереж, де розробляв алгоритми для аналізу змісту речень. Ці ідеї мали значний вплив, і у 1961 році на конгресі IFIP (International Federation of Information on Processing) в Мюнхені його доповідь викликала справжню сенсацію.

Наприкінці 1960-х років під керівництвом Віктора Глушкова було розпочато проектування ЕОМ «Україна» — передової обчислювальної машини, що мала на меті інтелектуалізувати ЕОМ та розвинути їхню архітектуру, відмінну від принципів Джона фон Неймана. Однак цей проект не був завершений через нестачу необхідної елементної бази. Ідеї Глушкова, закладені в основу цієї ЕОМ, значно випереджали технології, використані в американських універсальних ЕОМ 1970-х років.

Восени 1981 року здоров'я Віктора Глушкова значно погіршилося. Його лікували в лікарні «Феофанія» в Києві, а згодом направили до Центральної клінічної лікарні Москви.

У січні 1982 року, перебуваючи в реанімації, він продиктував дочці Ользі спогади про своє життя, підбиваючи підсумки своєї наукової діяльності. Ці записи зберігаються як сімейна реліквія.

Віктор Михайлович Глушков помер 30 січня 1982 року у віці 58 років і був похований на Байковому кладовищі в Києві.

Науковий внесок

Внесок Віктора Глушкова у світову науку надзвичайно великий. Він став засновником вітчизняної кібернетики та розробив низку наукових теорій, що мали глобальне значення.

- **Теорія цифрових автоматів.** Одним із найважливіших досягнень Глушкова стала розробка теорії цифрових автоматів. Його праці з теорії автоматів мали велике значення для розвитку комп'ютерних систем, оскільки дали можливість створити перші електронні обчислювальні машини (ЕОМ), що використовувалися для наукових розрахунків, проектування і навіть автоматизації виробництва.
- **Розробка ЕОМ «Київ».** Глушков керував проектом створення однієї з перших ЕОМ у СРСР — «Київ». Ця обчислювальна машина стала значним досягненням у галузі штучного інтелекту, оскільки включала деякі елементи самонавчання та аналізу даних. Вона стала платформою для багатьох інших розробок у сфері автоматизації й інформатики.
- **Кібернетика.** Глушков був одним із перших учених, хто систематизував та розвинув кібернетику в СРСР. Його ідеї дали початок розвитку теорії інформації, програмного забезпечення, мережевого підходу до обробки даних. Він був активним прихильником впровадження кібернетики в сферу управління державою, що вплинуло на подальший розвиток інформаційних систем в Україні.

- **Інтеграція з економікою.** Глушков був також прихильником впровадження автоматизованих систем в економічну сферу. Його проект загальнодержавної автоматизованої системи керування міг стати першим у світі прообразом інтернету, адже система була задумана для об'єднання різних ланок економіки країни через комп'ютерні мережі. Хоча цей проект не був реалізований у повному обсязі, його ідеї лягли в основу сучасних економічних інформаційних систем.
- **Освіта та наукова школа.** Під керівництвом Глушкова було підготовлено десятки кандидатів і докторів наук. Він також був активним учасником міжнародних конференцій та симпозіумів, на яких представляв свої наукові досягнення, обмінювався досвідом із провідними науковцями світу.

Наукові досягнення та нагороди

Наукові досягнення Віктора Глушкова відзначені численними нагородами, що підкреслюють його вплив на розвиток науки. У 1964 році йому було присуджено Ленінську премію за фундаментальні роботи в галузі кібернетики.

В кінці 60-х років колектив розробників ЕОМ «МИР-1» на чолі з В.М. Глушковым був відзначений Державною премією СРСР.

Глушков був членом багатьох академій наук, зокрема АН СРСР та НАН України, а також отримав безліч міжнародних нагород і відзнак за його внесок у розвиток комп'ютерних наук.

Його досягнення також відзначені численними патентами на розробки у сфері обчислювальної техніки та кібернетики.

Серед інших відомих нагород можна виокремити орден Леніна та орден Жовтневої Революції.

Віктор Глушков не тільки отримував індивідуальні нагороди, але й його науковий колектив був відзначений за великий внесок у розвиток кібернетики.

У 1996 році Міжнародне комп'ютерне товариство посмертно нагородило Віктора Михайловича Глушкова медаллю "Піонер комп'ютерної техніки". Нагороду було присуджено за його видатні досягнення: заснування Інституту

кібернетики, розробку теорії цифрових автоматів і дослідження у сфері макроконвеєрних архітектур обчислювальних систем. Ця медаль вручається вченим за виняткові заслуги та вагомий внесок у розвиток комп'ютерної техніки, що підтвердили свою цінність з часом і сприяли просуванню науки вперед.

Висновок

Віктор Михайлович Глушков залишив величезний слід у науці. Його праці заклали фундамент для розвитку кібернетики, штучного інтелекту та комп'ютерних наук не тільки в Україні, але й у світі. Завдяки його ідеям та досягненням, сучасні обчислювальні системи та комп'ютери стали незамінними інструментами в усіх сферах людської діяльності. Спадщина Глушкова живе через його численних учнів, наукові роботи та технічні рішення, що використовуються донині.